



20 Δεκεμβρίου 1940

Ιωάννα Φωκά-Μεταξά

20 Δεκέμβριος 2019

Κοινοποιήθηκε: Δημόσια



Ένα συγκλονιστικό ντοκουμέντο. Ο Ιωάννης Μεταξάς συναντήθηκε με τον Γερμανό πρεσβευτή πρίγκιπα Βίκτωρα φον Έρμπαχ. Σημείωμα του πρωθυπουργού και υπουργού των εξωτερικών Ιωάννη Μεταξά, προς τον βασιλιά (Ημερολόγιο Ι. Μεταξά τόμος 4 σελ. 546).

Σημείωμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πρωθυπουργοῦ περὶ τῆς συνομιλίας του
μὲ τὸν Πρεσβυτὴ τῆς Γερμανίας (20. 12. 1940)

Ἐπίσημον, εἶπα εἰς τὸν Πρεσβυτὴν τῆς Γερμανίας, μίαν ἐπιτέως ἀδικαιολόγητον ἐπίθεσιν, καίτοι εἶχον κάμει ὁ,τι ἦτο δυνατόν διὰ νὰ διατηρήσωμεν αὐστηροτάτην οὐδετερότητα. Ἡμῶν τὴν ἡμέραν νὰ σὲς ἀποκαλύψω ὅτι ἠρτήθημεν νὰ παράσωμεν εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ τὰς στοιχειώδεις ἀκόμη εὐκολίας πού ἐπιτρέπονται ἀπὸ τοὺς θεμελιώδεις κανόνας τοῦ διεθνούς δικαίου, καὶ ὑπέκυψαν οἱ Ἄγγλοι ἀδισμαρτυρήτως δεκνόντες οὕτω πλήρη κατανόησιν τῆς θέσεώς μας. Συνεπῶς δὲν ὑπῆρχε καμιά δικαιολογία οἰασθήποτε φύσεως διὰ τὴν ἐναντίον μας ἀπρόκλητον ἐπίθεσιν. Ἄλλ' οἱ ἴταλοι ἐπεθύμουν νὰ κατακτήσουν τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Ἑλλὰς ἐσηκώθη ὡς ἓνας ἄνθρωπος, καὶ θὰ ἀντισταθῶμεν μέχρι τέλους, δηλαδὴ ἕως ὅτου ἡ ἴταλία ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὰ Βαλκάνια. Ὁ πρίγκηψ Ἐρμποχ μὲ ἠρώτησε τότε ἂν ἡ συμμαχία μας μετὰ τῆς Ἀγγλίας κατευθύνεται καὶ κατὰ τῆς Γερμανίας. Ἄν μᾶς ἐγγίσετε εἰς τὰ Βαλκάνια, ἀπήτησα, βεβαίως. Δὲν προτιθέμεθα, ἀπήτησεν ὁ Πρεσβυτὴς, νὰ σὲς ἐνοχλήσωμεν ὅπωςδήποτε εἰς τὰ Βαλκάνια, οὔτε ἡ Γερμανία θὰ προβῆ ποτὲ εἰς τὸ παραμικρὸν πού θὰ ἠδύνατο νὰ θίξῃ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Κατόπι, ἐπιθυμῶν νὰ καταστήσῃ τὴν συζήτησιν γενικωτέραν, μοῦ ἐζήτησε τὴν γνώμην μου ὡς πρὸς τὸ πῶς θὰ ἐτελείωνεν ὁ πόλεμος αὐτὸς μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τοῦ εἶπα, δὲν δύναμαι νὰ συνεχίσω τὴν συνομιλίαν μας, διότι εἶμαι σύμμαχος τῆς Ἀγγλίας, καὶ δὲν εἶναι δυνατόν δι' ἡμᾶς νὰ ἐγγίζωμεν ἓνα τοιοῦτον θέμα εἰς τὴν συνομιλίαν μας¹.

21 Δεκεμβρίου, Σάββατον — 55ῃ ἡμέρα

Ἐὰν ἐξακολουθήσω τὰ ἴδια, θὰ πάθω. Κατὰ τὰ ἄλλα ἡσυχία. Ἄλλὰ δὲν μᾶς ὤφειλε ἡ ἡσυχία. Ἄλλὰ πῶς νὰ προχωρήσωμεν μέσα σὲ τέτοιον χειμῶνα. — Παρ' ὅλα, ἐμπρός. Γλυκεῖα Ἑλλάς ἐμπρός.

22 Δεκεμβρίου, Κυριακὴ — 56ῃ ἡμέρα

Ἡσυχία. Ἀνάπαυσις. Ὅλα καλά.

23 Δεκεμβρίου, Δευτέρα — 57ῃ ἡμέρα

Χειμῶνα. Αἰχμαλωσία τάγματος μελανοχιτώνων. — Ἀγγλία δίδει πέντε ἑκατομ. δολλαρίων. — Χάλιφαξ μὲ συγχάειρε διὰ στάσιον μου ἀπέναντι Γερμανίας. — Κούρασις μεγάλη. — Βράδου βαρὺ ἐπεισόδιον Νικολοῦδη — Κορυζῆ. Μὲ κατετάραξε αὐτὴ ἡ ἱστορία.

24 Δεκεμβρίου, Τρίτη — 58ῃ ἡμέρα

Ὅλην τὴν νύκτα ἐταράχθηκα μὲ τὸ χθεσινὸ ἐπεισόδιον. Δὲν ξέρω, δὲν εἶμαι καὶ εὐχαριστήμενος μὲ τὴν πορείαν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπερίμενα ταχύτερα. Μᾶς λείπουν καὶ πάλι ἀεροπορία, μεταγωγικά. Ἄλλὰ ἀισθάνομαι

1. Τὸ σημεῖωμα αὐτὸ εἶναι δημοσιευμένον ἐν τῇ *Λευκῇ Βίβλῳ*, ἔκδοσι τοῦ 1942. Τὸ ἀναδημοσίεψε ὁ Β. Παπαδάκης ἐν τῷ δίτομῳ σύγγραμμά του *Ἡ χθεσινὴ καὶ ἡ αἰθιανὴ Ἑλλάς*, σελ. 306. Τὰ τῆς συνομιλίας ἀναφέρει καὶ ὁ Ἄμβρ. Τζίφρος ἐν τῇ ἀνεκδότῳ *Ἀναμνήσεσι* του.

ὅτι ἐνισχύονται οἱ ἴταλοι. — Τέλος πάντων ἔχω ἀνησυχία. Εἶμαι νευρικός. — Ἐπειτα ἀποχώρησις Χάλιφαξ. Τί θὰ γίνῃ μὲ τὸν Ἦντεν¹. — Ἀπόγευμα χιλίαι δύο ἰδέες μοῦ ἤρθαν, ἡ μιὰ χειρότερη ἀπὸ τὴν ἄλλη. Φαντασίαι νοσηρῆς, ὄνειροπολήματα νοσηρᾶ. Τὰ δαιμόνια! Τὰ δαιμόνια! Ἡμῶν περίπατο πεζῆ. Βράδου — ἰδέαις φανταστικῆς διωγμοῦ ἐναντίον μου καὶ ἐκδικησεῶς μου. Ἄλλὰ μὲ τὸ «Πάτερ ἡμῶν» τὰ ἐδιώξα ὅλα. Δάκρυα καὶ συντριβὴ πρὸ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅλα διελύθησαν. Τρεῖς φορές τὸ «Πάτερ ἡμῶν». Γλῶσσα ἐσωτερικὴ. — Βράδου ἡσυχία, ἀνάπαυσις, αἰσιοδοξία. — Ἀεροδρόμιον Ἀράξου. — Νικολοῦδης μᾶλλον μετανοιωμένος. — Γαλήνη ἐσωτερικὴ. ✓

25 Δεκεμβρίου, Τετάρτη — 59ῃ ἡμέρα

Χριστούγεννα. Οἰκογενειακὰ καὶ εὐχαριστήμενα. Μόνος πόνος ὁ ἀνήκουστος σημερινὸς βομβαρδισμὸς τῆς Κερκύρας. Σήμερα! Οἱ ἄτιμοι! — Τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Ἀράξου δὲν προχωρεῖ. Ἀηδία — ἀδράνεια. Μὲ τίς σπρωξιάς! — Μὲ τὸν Ἀγγλο ἐπιμελητὴ ἡ διαπραγματεύσεις ἐτελείωσα καλά. Θὰ ἔχομε βοήθεια; — Μέτωπο, ἀπραξία. Βροχές; — Ἀνησυχίαι μου πάντα. Θὰ συσσωρεύσουν στρατὸ τὸ χειμῶνα καὶ θὰ μᾶς ἐπιτεθοῦν τὴν ἄνοιξιν. Θὰ μπορέσουμε νὰ πάρουμε πρὶν τὸν Αὐλῶνα; — Μικροφιλοδοξίαι τοῦ Στρατηγοῦ. Ποῦ χάνονται²!

26 Δεκεμβρίου, Πέμπτη — 60ῃ ἡμέρα

Δὲν μπορῶ νὰ ἡσυχάσω ἀπὸ τρία πράγματα. Ἐλλειψίς πυρομαχικῶν καὶ ἂν θὰ εὐρωμεν — ἔχομεν μόνον γιὰ 3-4 μῆνας. — Δυσχέρεια ἐφοδιασμοῦ. Ἀπώλεια κτηνῶν — κρουπαγήματα — ἐλλειψίς καμίνων. Ἐὰν λάβουμε 500 ἀπὸ Ἄγγλους, χρειάζονται ἄλλα 1000³. — Κακοκαιρία — Χιόνια. Δὲν μπορῶ νὰ κοιμηθῶ.

27 Δεκεμβρίου, Παρασκευὴ — 61ῃ ἡμέρα

Προστίθενται καὶ οἱ γερμανοὶ τῆς Πριγκηπίσσης Αἰκατερίνης — αἱ ραδιοσυρταὶ τῆς Μακᾶ — ὁ διωγμὸς τῆς Ε.Ο.Ν. ἀπὸ τοὺς ἀστυνομικοὺς. Καὶ ὅλες οἱ κακομοιρίαι καὶ οἱ μικροκαυγάδες. — Εὐτυχῶς Βασιλεὺς μένει σταθερός.

1. Δὲν εἶχε ἄδικο νὰ ἀνησυχῆ. Βλ. Α. Κορόζη προμν. ἔργον, τόμος Β', σελ. 306 καὶ ἐπὶ.

2. Τὸ Στρατηγεῖο ζητοῦσε νὰ τοῦ μεταβιβασθῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πολέμου, οἱ ἀρμοδιότητες τῶν ὑπουργείων ἐν τῇ ἀπελευθερωθείσῃ περιοχῇ τῆς Β. Ἠπείρου.

3. Ἡ πρώτη σοβαρὴ νοσηροπία μὲ ἐρόδια ἐφθασεν ἐν τῇ Πειραιῶ τῇ μέρῃ τῶν Χριστουγέννων. Ἄλλὰ ὅλα τὰ ἑλαστικά αὐτοκινήτων εἶχαν φορτωθῆ σ' ἓνα καράβι πού πόδισε ἐν τῇ Γιβραλτᾶρ καὶ δὲν μπόρεσε νὰ συνεχίσῃ τὸ ταξίδι του, διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, παρὰ μόνον μετὰ 3 μῆνας! (Ἄμβρ. Τζίφρου, ἀνεκδότῳ *Ἀναμνήσεσι*).

Αθήνα, 20 Δεκεμβρίου 1940

"Με επεσκέφθη τη αιτήσεί του σήμερα την 10:30 π.μ. ο Πρεσβευτής της Γερμανίας ίνα μοι ομιλήσῃ σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν ἐμπορικῶν ἡμῶν μετὰ τῆς Γερμανίας σχέσεων.

Του ἀπήντησα ὅτι ἡμῶν ἐνήμερος τῶν σχετικῶν συνομιλιῶν ἄς ἔσχηεν ὁ ἐμπορικὸς Ἀκόλουθος τῆς Πρεσβείας του μετὰ του διευθυντοῦ τῆς ἐν τῷ Υπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ἀρμοδίας υπηρεσίας.

Ὁ κ. Ἐρμπαχ μοί εἶπε τότε ὅτι δύο ἦσαν τὰ ἐπίμαχα σημεῖα: 1) τὸ τῶν ἀνταλλαγῶν καὶ 2) τὸ τῆς τιμῆς του μάρκου.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον, προσέθεσα, κατανοοῦμεν τὰς δυσχερείας καὶ δὲν θὰ ἐπιμείνωμεν. Καθ' ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὸ δεύτερον, δὲν ἐννοοῦμεν τοὺς λόγους δι' οὓς ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀποστήτε τῆς Συμφωνίας τῆς 19ης Σεπτεμβρίου.

Σας ἐξηγῶ, εὐχαρίστως, τῶ εἶπον, ὅτι ὁ βασικὸς λόγος εἶναι ἡ ἐπελθούσα κήρυξις του πολέμου, ὅστις ἀνατρέπει πάσας τὰς υφισταμένας συνθήκας .

Σας υπενθυμίζω ὅτι τὸ αὐτὸ ἐπράξατε καὶ υμεῖς μετὰ τὴν κήρυξιν του πολέμου με τὴν Συνθήκην του Μπάντ Γκαστάν* καὶ προσέθεσα ὅτι, ὅταν υπεγράφομεν τὴν Συμφωνίαν τῆς 19ης Σεπτεμβρίου, εἶχομεν ὑπ' ὄψει ὅτι ἡδυνάμεθα νὰ συναλλαττώμεθα μεθ' ὅλης τῆς Ἑυρώπης, ἐνῶ σήμερον δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν τοῦτο εἰμὴ με τὰς χώρας του δολλαρίου καὶ τῆς στερλίνας.

Κατ' ἀκολουθίαν, εὐρισκόμεθα εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἀυξήσωμεν τὴν τιμὴν του μάρκου, ἐνεκα τῆς σοβαρᾶς ζημίας ἣν θὰ υφίστατο ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν οἰκονομία, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἐντείνει πάσας τὰς προσπαθείας του καὶ ἐξαντλεῖ πάσας τὰς δυνάμεις του διὰ τὴν ἐπιτυχή ἐκβασιν του πολέμου καὶ τὴν ἐπίτευξιν τῆς νίκης.

Ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας μοί εἶπε τότε ὅτι οἱ ἐν Βερολίνῳ δὲν ἐννοοῦσι διατί ἡ αὔξησις τῆς τιμῆς του μάρκου θὰ ἐζημίῳ τὴν ἐλληνικὴν οἰκονομίαν.

Οἱ λόγοι, ἀπήντησα, ἐξετέθησαν ἐν ἐκτάσει εἰς τὸ σημείωμα τῆς ἡμετέρας υπηρεσίας, του ὁποιοῦ εἶμαι ἐνήμερος.

Ἀν ἐχῆτε ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἐπιφέρητε παρατηρήσεις ἢ νὰ κάμητε νέας προτάσεις, προθύμως θὰ ἐξετάσωμεν ταύτας.

Τότε ὁ κ. Ἐρμπαχ ἤρχισε ἀναγιγνώσκων σημεῖωμα ὅπερ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ.

Τὸν παρεκάλεσα νὰ μοί τὸ ἀφήκῃ ἵνα εὐχερέστερον κατατοπισθῶ.

Μοι ἀπήντησεν ὅτι ἔχει ἐντολήν νὰ προβῇ παρ' ἐμοί εἰς προφορικὸν διάβημα, ἀλλ' ὅτι δὲν ἔχει ἀντίρρησιν νὰ μοί ἀποστείλῃ ἐντελῶς ἰδιωτικῶς ἀντίγραφον του σημειώματος, ἐξηκολούθησε δὲ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ φθάσας εἰς τὸ σημεῖον εἰς ὃ ἀνεφέρετο ὅτι δὲν ἦτο νοητὴ ἢ διακοπὴ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων μετὰ κράτους μεθ' ὃ ἡ Γερμανία διατηρεῖ διπλωματικὰς σχέσεις.

Ἡρώτησα τότε ἀν δέον νὰ ἐκλάβω τοῦτο ὡς ἀπειλήν διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχέσεων.

Παντάπασι, ἀπήντησεν ὁ κ. Ἐρμπαχ.

Ἡ ἐντολὴ ἣν ἔχω λάβει παρὰ τῶν οἰκονομικῶν παραγόντων τῆς κυβερνήσεως καὶ οὐχὶ παρὰ τῶν πολιτικῶν τοιούτων αὐτῆς εἶναι νὰ σας γνωρίσω καὶ συνέχισεν τὴν ἀνάγνωσιν του σημειώματος ὅτι θὰ ἀναγκασθῶμεν, εἰς περιπτώσιν ἐπιμονῆς εἰς τὰς ἀπόψεις σας, νὰ λάβωμεν τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα προστασίας τῶν συμφερόντων μας.

Εἰς ἐρώτησίν μου, ποίας φύσεως θὰ ἦσαν τὰ μέτρα ταῦτα, ὁ συνομιλητὴς μου ἀπήντησε τονίζων: οἰκονομικῆς, καὶ προσέθεσεν ὅτι οὐδεμίαν ἀπολύτως ἔχει ἐνδείξιν ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ θιγῶσιν αἱ διπλωματικαὶ μετὰ τῶν δύο Κυβερνήσεων σχέσεις.

Εμείναμεν σύμφωνοι νὰ μοι ἀποστείλῃ τὸ σημείωμα, ἵνα μελετηθῇ.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ὁ κ. Ἐρμπαχ με ἠρώτησεν, ὑπὸ τύπον ἐντελῶς ἰδιωτικόν, νεώτερα ἐπὶ τῶν πολεμικῶν ἡμῶν πραγμάτων, προσθέσας ὅτι ἀνέγνωσε σήμερον τὸ διάγγελμα του Ἀρχιστρατήγου*, εἰς ὃ ἀνεφέρετο ὅτι θὰ ρίψωμεν τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μάθῃ ποία ἦτο ἡ ἐννοία τούτου.

Τῶ ἀπήντησα ὅτι τὰ πράγματα ἐξελίσσονται πολὺ καλὰ καὶ τῶ ἐξήγησα ὅτι ἡ φράσις ὅτι «θὰ τοὺς ρίψωμεν εἰς τὴν θάλασσαν» ἦτο παραστατικὴ ἔκφρασις, διότι εἶμαι πεπεισμένος ὅτι οἱ Ἰταλοὶ θὰ φύγουν μόνοι τῶν ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θὰ δυνηθῶν πλέον νὰ παραμείνουν.

Υπέστημεν, προσέθεσα, αναίτιως εντελώς προσβολήν, ενώ είχομεν πράξει το πάν προς διατήρησιν τῆς πλέον αυστηράς ουδετερότητος. Δύναμαι τώρα να σας ἀποκαλύψω ὅτι εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς είχομεν ἀρνηθῆ και ἐκεῖνα ἀκόμη τὰ ὅποια ἐπέτρεπον οἱ στοιχεοδεῖς κανόνες του Διεθνούς Δικαίου και ἐδέχθησαν τούτο ἀδιαμαρτυρητῶς, δεικνύοντες πλήρη κατανόησιν τῆς θέσεώς μας. Κατὰ συνέπειαν, οὐδεμία υπήρχε δικαιολογία τῆς ἀπροκλήτου ἐπιθέσεως. Ἀλλ' οἱ Ἰταλοὶ ἤθελον νά κατακτήσουν τὴν Ελλάδα.

Διὰ τούτο ἡ Ελλάδα σύσσωμος ἐξηγέρθη! και θα ἀμυνθῶμεν μέχρι τέλους, μέχρις ὅτου δηλαδή ἡ Ἰταλία ἐκβληθῆ ἐκ τῆς Βαλκανικῆς. Τι θα γίνη μετὰ ταῦτα, δεν δύναμαι βεβαίως νά προεῖπω. Πάντως θα λάβωμεν ὅλα τὰ μέτρα ἀσφαλείας τῶν συνόρων μας, οὐδεμίαν δε τότε θά ἔχωμεν ἀντίρρησιν εἰς τὴν ἀναδημιουργία μιας ανεξαρτήτου Ἀλβανίας.

Ὁ Πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας, χωρὶς να κάμη τὴν παραμικρὰν νύξιν περὶ μεσολαβήσεως ἢ ἄλλην τινὰ κρίσιν, μοὶ εἶπεν ὅτι ἦτο πεπεισμένος και εἶχε μεταδώσει τούτο εἰς τὴν Κυβέρνησιν του, ὅτι θα ἀντιστάμεθα εἰς περιπτώσιν ἰταλικῆς ἐναντίον ἡμῶν ἐπιθέσεως.

Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα, ἀπήντησα, ἀφήσατε τὴν Ἰταλίαν να μας ἐπιτεθῆ και οὕτω ἔχομεν σήμερον τοὺς "Ἀγγλοὺς ἐδῶ, μετὰ των ὅποιων εἴμεθα τώρα σύμμαχοι. Ὁ κ. Ἐρμπαχ ἠρώτησε τότε ἀν ἡ συμμαχία αὐτὴ στρέφεται και κατὰ τῆς Γερμανίας.

Δεν παρουσιάζεται, ἀπήντησα, σήμερον τοιούτον ζήτημα ἀν ὁμως μας ἐθίγατε εἰς τὴν Βαλκανικὴν, τότε βεβαίως.

Δεν προτιθέμεθα, μοὶ εἶπε, νά σας ἐνοχλήσωμεν εἰς τὴν Βαλκανικὴν, οὐδὲν δε θα πράξει ἡ Γερμανία το ὁποῖον θα παραβλάψη τὴν Ελλάδα. Και ἡμεῖς, ἀπήντησα, οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμούμεν εἰμὴ να ἐξασφαλισθῶμεν ὀριστικῶς ἐναντι τῆς Ἰταλίας και διὰ το μέλλον διότι δεν ἔχομεν πλέον οὐδεμίαν πρὸς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην και οὐδεμίαν θά δώσωμεν εἰς αὐτὴν και εἰς το μέλλον πίστιν.

Ὡς ἐκ τούτου τὰ μέτρα ἀσφαλείας ἀτινα θα λάβωμεν ἐναντι τῆς Ἰταλίας θά εἶναι πραγματικά. Μεθ' ο, ο κ. Ἐρμπαχ, θέλων να γενικεύση τὴν συνομιλίαν, διηρωτήθη πῶς θα τελειώση ὁ πόλεμος μετὰ τῆς Ἀγγλίας.

Εάν βεβαίως νομίζετε, τῶ εἶπα, ὅτι εἰς τὸν κόσμον πρέπει να μείνητε σεις ἢ οἱ Ἀγγλοὶ, δεν βλέπω και πῶς θά τελειώση. Πάντως ἐπὶ του ζητήματος τούτου δεν δύναμαι να ἐπιτείνω τὴν συνομιλίαν μας, διότι σήμερον εἴμεθα πλέον σύμμαχοι τῆς Ἀγγλίας και εἶναι εὐνόητον ὅτι δεν εἶναι δυνατόν νά συνομιλώμεν ἐπὶ τοιούτου θέματος.

Πάντων των ἀνωτέρω κατέστησα ἐνήμερον τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας, καλέσας αὐτόν παρ' ἐμοὶ ὀλίγον βραδύτερον".

Νοέμβριος 1940. Ἡ μυστικὴ ἐκθεση του Γερμανοῦ πρεσβευτῆ πρίγκιπα φον Ἐρμπαχ στον Χίτλερ

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ μυστικὴ ἐκθεση του Γερμανοῦ πρεσβευτῆ σὴν Ἀθῆνα πρίγκιπα φον Ἐρμπαχ, που στάλθηκε σὸν Χίτλερ σὴς 15 Νοεμβρίου 1940.

«Ὁ Μεταξὰς ἔδωσε τὴν μόνη ἀπάντησιν τὴν ὁποία θα μπορούσε να δώσει, δηλαδή να θεωρήσει τὸ τελεσίγραφο ὡς κήρυξιν πολέμου... Ὁ Μεταξὰς μπορεὶ δικαίως να ἰσχυρισθῆ ὅτι με τὸν βιβλικὸ τρόπο με τὸν ὁποῖο μίλησε, ἐκπροσώπησε και τὸν τελευταῖο ὑποδηματοκαθαριστῆ τῆς Ἀθῆνας.

Ὁι κληθέντες ὑπὸ τα ὅπλα ἄνδρες ἔφταναν τὸ πρῶτο πρῶι τῆς ἐπιστράτευσης στα ὀρισμένα κέντρα κατὰ πυκνὲς ὁμάδες. Μπορούσε κανεὶς να παρατηρήσει ἀπερίγραπτες σκηνὲς ἐνθουσιασμοῦ στα κέντρα αὐτὰ και μάλιστα ἐνθουσιασμοῦ ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔλειπε κάθε νότιος θεατρῖνισμὸς και κάθε συναισθηματικὴ ἐπιπολαιότητα. Μεταξὺ των ἑκατοντάδων που εἶχαν ντυθῆ σὸ χακὶ και τοὺς ὁποῖους εἶδα με τα μάτια μου, μόνον ἓναν εἶδα δακρυσμένο. Ἀποχαιρετούσε τοὺς γονεῖς του που εἶχαν ἔλθει ὡς τὸν στρατῶνα και ἔφευγε γιὰ τὸ μέτωπο.

Ὁ πατέρας του, ἓνας χωρικός, του ἔδωσε τὸ χέρι και τὸν ἀκούσα να του λέει : «Μην κλαις. Ἀποφάσισε ἡσυχὰ ὅτι θα σκοτωθῆς. Ἀν πεθάνεις, ἐπειδὴ δεν ἔχω ἄλλο παιδί, θα πάρω ἐγὼ τὴ θέση σου σὸ μέτωπο». Παρόμοιες ἱστορίες ἀκούγονται παντοῦ σὸς δρόμους, ὅλες αὐθόρμητες.

Ἀν οἱ Ἰταλοὶ εἶχαν στηρίζε τις πληροφορίες τοὺς σε ἀνάλογες μικρὲς ἱστορίες του λαοῦ και δεν βασιζόταν σὴς «βόμβες» των νεῆλυδων πρακτόρων τοὺς, δεν θα εἶχαν ὑποστεί τόσες ἐκπλήξεις ἀπὸ τὴ στάση των Ἑλλήνων. Δεκατέσσερις μέρες μετὰ τὴν ἐναρξιν του πολέμου ἡ ἀτμόσφαιρα ἐνθουσιασμοῦ ἐξακολουθεὶ να ὑπάρχει σὴν Ἀθῆνα. Δεν ὑπάρχει ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία ὅτι ὁ λαὸς χαρακτηρίζει αὐτόν τὸν πόλεμο ὡς δικὸ του πόλεμο και κατέχεται ἀπὸ τὸ αἶσθημα ὅτι ἀγωνιζόμενος ὑπηρετεὶ τὸ Δίκαιο.

Γιὰ ἓνα φτωχὸ λαὸ, ὁ ὁποῖος μόλις πρὶν ἀπὸ 100 ἔτη θυσιάστηκε σύσσωμος και προτίμησε τὴν πλήρη ἀθλιότητα προκειμένου να ζήσει ἐλεύθερος, ἡ ἐθνικὴ του ἀνεξαρτησία, ὅσο και ἀν αὐτὸ φαίνεται ἀποψη ἀναχρονιστικὴ, δεν εἶναι ἐννοια χωρὶς περιεχόμενο, ἰδιαίτερα ἀπέναντι σε ἓναν ἐχθρὸ ὅπως οἱ Ἰταλοὶ».